

Samling af Afgørelser

Sag T-541/08

**Sasol m.fl.
mod
Europa-Kommissionen**

»Konkurrence — karteller — markedet for paraffinvoks — markedet for råparaffin — beslutning, hvori der konstateres en overtrædelse af artikel 81 EF — prisfastsættelse og markedsdeling — et moderselskabs ansvar for overtrædelser af konkurrencereglerne begået af dets datterselskaber og af et joint venture, der er delvist ejet af selskabet — afgørende indflydelse udøvet af moderselskabet — formodning i tilfælde af en kapitalandel på 100% — virksomhedssuccession — proportionalitet — ligebehandling — retningslinjerne for beregning af bøder af 2006 — skærpende omstændigheder — ledende rolle — maksimumsgrænsen for bøden — fuld prøvelsesret«

Sammendrag – Rettens dom (Tredje Afdeling) af 11. juli 2014

1. *Konkurrence — EU-regler — overtrædelser — ansvar — moder- og datterselskaber — økonomisk enhed — bedømmelseskriterier — formodning for, at moderselskabet har udøvet en afgørende indflydelse på sine helejede datterselskaber — afkræftelig formodning — det selskab, der ønsker at afkræfte denne formodning, har bevisbyrden — tilstrækkelige oplysninger til at afkræfte formodningen — tilsidesættelse af princippet om uskyldsformodning — foreligger ikke — tilsidesættelse af princippet om personligt ansvar — foreligger ikke*

(Art. 81 EF; Rådets forordning nr. 1/2003, art. 23, stk. 2)

2. *Konkurrence — EU-regler — overtrædelser — ansvar — moder- og datterselskaber — økonomisk enhed — bedømmelseskriterier — anvendeligheden på tilregnelsen af moderselskabernes ansvar for en overtrædelse begået af deres joint venture*

(Art. 81 EF; Rådets forordning nr. 1/2003, art. 23, stk. 2)

3. *Konkurrence — EU-regler — overtrædelser — ansvar — moder- og datterselskaber — økonomisk enhed — bedømmelseskriterier — pålæggelse af ansvar over for et enkelt af et joint ventures moderselskaber for joint ventures konkurrencebegrænsende adfærd — betingelser — afgørende indflydelse udøvet ensidigt af det pågældende moderselskab — Kommissionen har bevisbyrden*

(Art. 81 EF; Rådets forordning nr. 139/2004)

4. *Konkurrence — EU-regler — overtrædelser — ansvar — moder- og datterselskaber — økonomisk enhed — solidarisk ansvar for de nuværende moderselskaber for det selskab, der var direkte impliceret i overtrædelsen — fritagelse for ansvar for det pågældende selskabs tidligere moderselskaber — forskelsbehandling*

(Art. 81 EF; Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, art. 20 og 21; Rådets forordning nr. 1/2003, art. 23, stk. 2)

5. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse — skøn tildelt Kommissionen ved artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 — tilsidesættelse af det strafferetlige legalitetsprincip — foreligger ikke — forudsigeligheden af de ændringer, der indføres af de nye retningslinjer — tilsidesættelse af princippet om forbud mod tilbagevirkende kraft — foreligger ikke*

(Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, art. 49, stk. 1; Rådets forordning nr. 1/2003, art. 23, stk. 2; Kommissionens meddelelse 98/C 9/03 og 2006/C 210/02)

6. *Konkurrence — administrativ procedure — kommissionsbeslutning, der fastslår en overtrædelse — bevis — bevis ført ved et vist antal forskellige udtryk for overtrædelsen — lovlige — anvendelse af en række indicier — de enkelte indiciers bevismæssige værdi — dokumentbeviser — kriterier — de fremlagte bevisers troværdighed — bevismæssige forpligtelser for virksomheder, der bestrider overtrædelsens eksistens*

(Art. 81, stk. 1, EF)

7. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse — kriterier — overtrædelsens grovhed — fastsættelse af bøden i forhold til de forhold, der indgår i vurderingen af overtrædelsens grovhed*

(Art. 81, stk. 1, EF; Rådets forordning nr. 1/2003, art. 23, stk. 2 og 3; Kommissionens meddelelse 2006/C 210/02).

8. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse — kriterier — overtrædelsens grovhed — skærpente omstændigheder — overtrædelsens ledende rolle — begreb — bedømmelseskriterier*

(Rådets forordning nr. 1/2003, art. 23, stk. 2 og 3; Kommissionens meddelelse 2006/C 210/02, punkt 28)

9. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse — Kommissionens skøn — domstolsprøvelse — den fulde prøvelsesret for Unionens retsinstanser — rækkevidde — loft for bødens størrelse*

(Art. 261 TEUF; Rådets forordning nr. 1/2003, art. 31)

1. Jf. afgørelsens tekst.

(jf. præmis 29-32, 36, 134-141, 145-150, 153, 154 og 163)

2. På konkurrenceområdet kan et datterselskabs adfærd tilregnes moderselskabet som følge af deres tilhørsforhold til samme virksomhed, såfremt dette datterselskab ikke frit bestemmer sin adfærd på markedet, fordi moderselskabet i denne forbindelse udøver afgørende indflydelse på datterselskabet.

Datterselskabets adfærd på markedet er under moderselskabets afgørende indflydelse, bl.a. når datterselskabet i det væsentlige følger instrukser fra moderselskabet.

Et datterselskabs adfærd på markedet er i princippet ligeledes under moderselskabets afgørende indflydelse, såfremt dette kun beholder kompetencen til at vedtage eller godkende visse strategiske handelsmæssige beslutninger, i givet fald gennem sine repræsentanter i datterselskabets organer, hvorimod kompetencen til at fastlægge datterselskabets handelspolitik i snæver forstand er delegeret til de ledere, der har ansvaret for selskabets operationelle drift, som er valgt af moderselskabet, og som repræsenterer og fremmer selskabets erhvervmæssige interesser.

Disse principper finder ligeledes anvendelse, når et eller flere moderselskaber pålægges ansvar for en overtrædelse, der begås af deres joint venture.

(jf. præmis 33-35 og 37)

3. Når et enkelt moderselskab, der er indehaver af to tredjedele af kapitalen i et joint venture, pålægges ansvaret for et andet selskabs konkurrencebegrænsende adfærd i henhold til artikel 81 EF, kan Kommissionen ifølge retspraksis ikke støtte sig til den blotte mulighed for udøvelse af afgørende indflydelse, således som det er anført i forbindelse med anvendelsen af forordning nr. 139/2004 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser ved fastlæggelsen af kontrollen, uden at der er behov for at undersøge, om denne indflydelse faktisk er blevet udøvet. Det påhviler derimod principielt Kommissionen at påvise, at der har foreligget en sådan afgørende indflydelse, på grundlag af en flerhed af faktiske omstændigheder. Blandt disse omstændigheder figurerer sammenfald af stillinger blandt de samme fysiske personer i moderselskabets ledelse og dets datterselskabs eller joint ventures ledelse eller den omstændighed, at de pågældende selskaber var forpligtet til at følge de instrukser, der blev givet af selskabernes fælles ledelse, og ikke kunne optræde uafhængigt på markedet.

Endvidere kan et eller flere moderselskabers udøvelse af afgørende indflydelse på et joint ventures forretningsadfærd ligeledes bevises ved en undersøgelse af fremgangsmåderne for beslutningstagningen i joint venturet. Selv om kompetencen til eller muligheden for at vedtage et joint ventures handelsmæssige beslutninger i sig selv alene henhører under den blotte mulighed for at udøve afgørende indflydelse på dets forretningsadfærd og således under begrebet kontrol i henhold til forordning nr. 139/2004, kan Kommissionen og Unionens retsinstanser lægge til grund, at lovbestemmelserne og bestemmelserne i aftalerne vedrørende det pågældende joint ventures funktion, navnlig bestemmelserne i den kontrakt, der opretter joint venturet, og i aktionæraftalen om stemmeret, er blevet gennemført og overholdt. I denne forbindelse kan undersøgelsen af, om der er udøvet afgørende indflydelse på et joint ventures forretningsadfærd, bestå i en abstrakt analyse af de dokumenter, der er underskrevet, inden joint venturet indledte sin virksomhed.

Henset til, at undersøgelsen af, om der faktisk foreligger udøvelse af afgørende indflydelse, er retrospektiv og derfor kan støttes på konkrete omstændigheder, kan såvel Kommissionen som de berørte parter imidlertid føre bevis for, at joint ventures erhvervmæssige beslutninger blev vedtaget i henhold til andre regler end dem, der følger af den blotte abstrakte undersøgelse af aftalerne vedrørende joint ventures funktion.

Endvidere skal Kommissionen, når den foretager en undersøgelse af, om der foreligger faktisk udøvelse af afgørende indflydelse fra et moderselskabs side på et joint ventures forretningsadfærd på en upartisk måde tage hensyn til alle de relevante retlige og faktiske omstændigheder, der forelægges den af de berørte parter. I modsætning til det tilfælde, hvor et enkelt moderselskab ejer hele sit datterselskabs kapital, er spørgsmålet om, hvorvidt et moderselskab har udøvet en reel indflydelse på et joint ventures driftsmæssige ledelse, relevant. I et sådant tilfælde foreligger der en flerhed af aktionærer, og beslutningerne fra joint ventures organer træffes af medlemmer, der repræsenterer kommercielle interesser hos de forskellige moderselskaber, der kan falde sammen, men også divergere.

I denne forbindelse vedrører undersøgelsen af de organisatoriske forbindelser mellem joint venturet og dets moderselskab ikke nødvendigvis spørgsmålet om moderselskabets repræsentation, der følger af et formelt mandat fra moderselskabet til joint ventures direktør. Det er mere relevant at tage hensyn til repræsentationen i bred forstand af de erhvervmæssige interesser i moderselskabet og indflydelsen på beslutningerne truffet af joint ventures organer med henblik på at samordne den pågældende virksomheds handelspolitik med moderselskabets handelspolitik, som det forhold, at der forelå et sammenfald af stillinger i moderselskabet og joint venturet samt en direktør fra joint ventures ejerskab af en del af moderselskabets kapital, vidner om.

I tilfælde af, at Kommissionen pålægger et enkelt af joint venturets moderselskaber ansvaret for den af joint venturet begåede overtrædelse, påhviler det Kommissionen at godtgøre, at den afgørende indflydelse på joint venturets forretningsadfærd blev udøvet ensidigt af dette moderselskab.

(jf. præmis 43, 44, 49, 50, 54, 76, 85 og 112)

4. Når Kommissionen på konkurrenceområdet holder de nuværende moderselskaber til det selskab, der er direkte impliceret i en overtrædelse af artikel 81, stk. 1, EF, for solidarisk ansvarlige for en periode, der ligger efter erhvervelsen af den samlede kapital i dette selskab, og samtidig fritager de tidligere moderselskaber, der ejede den samlede kapital i det selskab, der var direkte impliceret, i en periode forud for samme overtrædelse, for solidarisk ansvar, behandler den to sammenlignelige situationer forskelligt.

Overholdelsen af det ligebehandlingsprincip, der er fastsat i artikel 20 og 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, må imidlertid ses i sammenhæng med overholdelsen af legalitetsprincippet, der medfører, at ingen til egen fordel kan påberåbe sig en ulovlighed, der er begået til fordel for andre. Endvidere kan en virksomhed, når den har handlet i strid med artikel 81, stk. 1, EF, ikke undgå enhver sanktion med den begrundelse, at en anden erhvervsdrivende ikke er blevet pålagt nogen bøde, såfremt denne erhvervsdrivende overhovedet ikke er inddraget i sagen for Unionens retsinstanser.

Eftersom Kommissionen ikke begik nogen fejl ved at pålægge de nuværende moderselskaber ansvaret for den overtrædelse, som blev begået af det selskab, der var direkte impliceret i den periode, der lå efter disses erhvervelse af den samlede kapital, er den derfor berettiget til at holde dem solidarisk ansvarlige for den pågældende periode.

(jf. præmis 181, 185-187, 194 og 196)

5. Jf. afgørelsens tekst.

(jf. præmis 202-214)

6. Jf. afgørelsens tekst.

(jf. præmis 218-239, 265, 291 og 427)

7. Jf. afgørelsens tekst.

(jf. præmis 315-319 og 405)

8. Jf. afgørelsens tekst.

(jf. præmis 355-360, 375, 384, 393-396 og 400)

9. Legalitetsprøvelsen af de af Kommissionen vedtagne beslutninger suppleres af den fulde prøvelsesret, der tillægges Unionens retsinstanser i artikel 31 i forordning nr. 1/2003 i overensstemmelse med artikel 229 EF, nu artikel 261 TEUF. Som følge af denne kompetence har Unionens retsinstanser beføjelse til, ud over en simpel legalitetskontrol af sanktionen, at anlægge deres egen vurdering i stedet for Kommissionens og derfor ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde eller tvangsbøde. Den i traktaterne omhandlede prøve indebærer følgelig, at Unionens retsinstanser i overensstemmelse med de krav, der følger af det princip om domstolsbeskyttelse, som er indeholdt i chartret om grundlæggende rettigheder, foretager en såvel retlig som faktisk prøve, og at de har

beføjelse til at bedømme beviserne, annullere den anfægtede beslutning og ændre bødebeløbene. Udøvelsen af den fulde prøvelsesret svarer imidlertid ikke til en kontrol af egen drift, og proceduren for Unionens retsinstanser er kontradiktorisk.

For så vidt som den forskelsbehandling, som Kommissionen foretog, da den holdt de nuværende moderselskaber til det selskab, der var direkte impliceret i overtrædelsen af artikel 81 EF, for solidarisk ansvarlige for den periode, der lå efter de nuværende moderselskabers erhvervelse af den samlede kapital i dette selskab, og samtidig fritog de tidligere moderselskaber, der ejede den samlede kapital i det direkte implicerede selskab i en periode, der lå forud for samme overtrædelse, sammenholdt med det manglende særskilte loft for den del af bøden, der vedrører Schumann-perioden, kan forøge det økonomiske ansvar for de nuværende moderselskaber for den overtrædelse, der blev begået af det direkte implicerede selskab, er det hensigtsmæssigt at lægge et loft over den del af bøden, der blev pålagt dette selskab for den overtrædelse, der blev begået i den pågældende periode, på 10% af selskabets omsætning i referenceåret.

Tilsvarende er det, for så vidt som Kommissionens fejlagtige skøn vedrørende det forhold, at et enkelt af et joint ventures moderselskaber blev pålagt ansvar for joint ventures konkurrencebegrænsende adfærd, sammenholdt med det manglende særskilte loft for den del af bøden, der er knyttet til den pågældende periode, kan forværre de økonomiske konsekvenser for dette moderselskab af den overtrædelse, der blev begået direkte af joint venturet, hensigtsmæssigt at lægge et loft over den del af bøden, der blev pålagt dette selskab for den overtrædelse, der blev begået i den pågældende periode, på 10% af selskabets omsætning i referenceåret.

(jf. præmis 437, 439, 452, 453, 461 og 462)